بێجگە لە گوتەی یادنامە، هەر بابەت و نوسین و هەواڵێک بلاوبکرێتەوە، سەرپەرشتیاری ئەم بلاوکراوەیە لێی بەرپرسیار نییە، ئامانجمان تەنها نوسینەوەی ڕووی ڕاستی و یادەوەری جەنگاوەرە دێرینەکانمانە....

یـادنـامە

YADNAMA

سەرکەوت محەمەد فەتاح(جیهاز)

سەرپەرشتی بلاوکردنەوەی دەکات

Amsterdam

Holland

بلاوکراوەیەکی گشتییە یاداشت و یادەوەری دێرین دەگێڕێتەوە

ژمارە 4

15.Mei. 2019

15 مایسی 2019

یەکی ئایار لە ڕۆژی بەدەستهێنانی مافەوە بۆ یادی لە دایک بوون، هێندەی سەرمایەدارەکان لەم ڕۆژەدا باسی مافی کرێکاران دەکەن، هێندە کرێکاران خۆیان زۆر بە پەرۆشەوە نین بۆی...!

یادنامە

یەکی ئایار لە ڕۆژی بەدەستهێنانی مافەوە بۆ یادی لە دایک بوون و هێلەک زەردەکانی فەرەنسا

یەکی ئایار ئەو ڕۆژەیە لە سایەی زەمەنی پیشەسازی و ناکۆکی چینایەتیدا هاتە بوون، ئەگەرچی دواجار ئەم ماف و ئەم ڕۆژە لە سایەی بلۆکی کۆمۆنیستیدا تەواو بووە، بەرژەوەندخوازی نوخبەکەی دەستەلاتداری خۆسەپێن، کە ئیتر لە بلۆک بەندی و پێشکەوتنی دنیای سەرمایەداری، وەک سیستەمێکی بالادەستی جیهانی کرێکار وەک چینێکی کۆمەلایەتی بێ ماف بووە کارتی دەستی ناکۆکیەکان، دوای قۆناغی تەکنەلۆجیا و پێشکەوتنی کارگەکانی وەبەرهێنان ئەم چینەش تەواو کەم بووەوە، هەرچەند وەک ماف لەڕووی سیستەمی حکومڕانیەوە مافەکانیان تا ئاستێک وەدەست هاتووە، بەلام بە هۆی بەرژەوەندی نوخبەی دەستەلاتدار و زیندوکردنەوەی بیری ناسیونالیزمی مافەکانی ئەم چینە لە دنیادا، لەو دیوو نوسراوەکانەوە و لەسەر ئەرزی واقیع هیچ نییە، جگە لە گالتەجاڕی بەم بۆنەیە، ئەم بۆنەیە کە دەبێت وەک پێداگری لەسەر مافی کرێکارانی جیهان بێت، دەگۆڕێت بۆ بۆنەیەک زیاتر لە بۆنەی لە دایک بوون دەچێت، هێندەی سەرمایەدارەکان لەم ڕۆژەدا باسی مافی کرێکاران دەکەن، هێندە کرێکاران خۆیان زۆر بە پەرۆشەوە نین بۆی، ئەگەرچی سەندیکا پیشەوەرییەکان، تا ئاستێک ڕۆلی کاریگەر دەگێڕن لە گوشار دروستکردندا، وەک هێلەک زەردەکانی فەرەنسا و هۆلەندا و ولاتانی تر، بەلام دواجار ئەم بۆنەیە زیاتر لە بۆنەی لەدایک بوون دەچێت، تا لە بۆنەیەک بێت، کار بۆ مافەکانی کرێکاران بکرێت و ڕابەرایەتیەک دروست بکرێت، کە بتوانێت بیری تەسکی ناسونالیم و فاشیزم و سەرمایەداری ببڕێت. لە هەرێمی خۆشماندا بە پێچەوانەی هێلەک زەردەکانەوە زۆنی زەرد و سەوز هەیە، کرێکاران نەک هیچ بۆ مافەکانیان ناکرێت، بەلکو چینەکانی تریش بوون بە کرێکاری سەوز و زەرد.

YADNAMA

هەلۆێست و پەیمانی هاوڕێیەتی و نهێنی پاراستن

سەرکەوتی جیهاز

پرۆسەی سیاسی لە باشوردا بەدەر نەبووە، لە تێکەلییەک بە پەیوەندییە کۆمەلایەتیەکان، بە جۆرێک بووە بە کلتور، کە زیاتر لە پەیوەندی هاوڕێیایەتیدا خۆی دەبینێتەوە، ئەمەش بە پێی پەیمانێکی هاوڕێیەتی دۆسیەی هەلۆیست و پاراستنی نهێنی و بەتایبەتی تر ئازادییە کەسیەکان بووە، خۆ ئەگەر ئەمە بووبێت بە کلتور، ئەوا دوو هاوڕێ یان دوو کەس لە وێستگەیەکی ژیاندا پێکەوە کاریان کردبێت و دواتر لە وێستگەیەکی تردا جیاواز بووبن لە ئاراستەی بیردا، ئەوا هاوڕێیەتی و پاراستنی نهێنی و هەندێ ئازادی کەسی، وەک ئەخلاقێکی کۆمەلایەتی دەمێنێتەوە، سەرەڕای جیاوازی بیرکردنەوە پاراستنی هەندێ کاری تایبەت بووە بە نەریت و ئەخلاقێکی بەرز لە نێوان دوو هاوڕێدا. لە ڕوانگەی سیاسیەوە ئاساییە لە ناو حیزبێک کار بکەیت و دواتر پێت وابێت، ئەم حیزبە لەگەل دنیا بینی سیاسی تۆدا ناگونجێت و ئاراستەکە بگۆڕیت، بەلام بە هەمان پیوداگی هاوڕێیەتی پاراستنی نهێنی و هەلۆیست وەرگرتن لە بەهای بەرزی هاوڕێیەتی دەبێتە بنچینەی بەرزی ئەخلاقی بەرامبەرەکەت، واتا ململانێ و جیاوازی بۆچوون لەلایەک واریدە و پاراستنی هەندی نهێنی تایبەت و کەسی هەلۆیستە نابێت ون ببێت، وەک کاک نەوشیروان بە ڕوونی ئاماژە دەدات بە نهێنی کاری پیشەیی، هەر بۆیە دەمەوێت بلێم من بە درێژایی خەباتم لەگەل هاوڕێکانم و بەتایبەت تر نزیکیم لە دوو سەرکردەی دیاری شۆڕش و پێشمەرگایەتی بەڕێزان کۆچکردووان (مام جەلال و کاک نەوشیروان)، سەرەڕای ناکۆکی نێوانیان و جیابونەوەیان، بەو سیفەتەی عەدەد جیهازی هەردووکیان بووم، بەشدار بووم لە دەیان کۆبونەوەی نهێنی و ئاشکرا لەگەلیاندا، تا ئەم چرکە ساتەش وشەیەک لە دەمی من نە هاتۆتەدەر، بەو مانایەنا، کەدەمی خۆمم گرتووە و چاوم نوقاندووە لە ڕاستیەکان، قسەم هەبووە لە شوێنی گونجاوی خۆی، پەروەردە و ڕەوشتی سیاسی ڕێی پێنەداوم بۆ خۆدەرخستن هاوڕێکانم بشکێنم، دەکرێت ئەوەی هەمە وەک مێژوو، بیرەوەری بینووسمەوە، جگە لەمە هەر قسەیەکی تر، هەر برادەرێک بیکات بەدەربێت لەم پرنسیپانە، یان بازنەی ئەم پیودانگانە ببڕێت، جگە لە خۆکوشتن ناکاتە هیچی تر.

ملازم عومەر پیاوی ڕۆژە سەختەکانی خەباتی کوردایەتی، خۆشەویستی خەڵك و پێشمەرگە، بەو پەری دڵسۆزی ئەرکی نیشتمانی خۆی جێبەجێ کرد، یەکێکە لەو سەرکردانەی کە بە پاکی مایەوە...

بەشی سێ یەم... سەرکەوتی جیهاز

ئەمڕۆ باسی تێکۆشەرێکی دێرینی قاڵبووی کوردەواری و سەرکردەیەکی ناوداری کورد دەکەین، کە زیاد لە نیو سەدە لە خەبات و بەرخودان، تا ئەم چرکە ساتە، بەوپەری پاکی و جوانی ماوەتەوە، ئەویش پێشمەرگە و سەرکردە کاک عومەر عەبدوڵڵایە، کە ناسراوە بە ملازم عومەر،بەڕێزیان لە سەرەتای شەستەکانەوە لە یەکێتیی قوتابیانی کوردستانەوە دەستی پێکردوە و پاشان لە ساڵی ١٩٧٤ هەتا هەرەسی شۆڕش پێشمەرگە بووە، بە پلەی سەرلق، لە دروستبوونی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانیشدا، لە پێشمەرگەیەکی مەفرەزە سەرەتاییەکانەوە، دەست پێدەکات، بەهۆی ئازایەتی و بە توانایی و قارەمانێتیەوە، هەموو پلەکانی خەبات و تێکۆشان دەبڕێت، هەتا دەبێتە ئەندامی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی و لێپرساوی هێزی پێشمەرگەی کوردستان، هەرچەند باس لە ئازایەتی و قارەمانێتی ملازم عومەر بکەین، کۆتایی نایەت لە زۆربەی شەڕکاندا لە دژی داگیرکەرانی کوردستان هەمیشە دەستەی هەڵمەت بەربووە و سەرپەرشتی زوربەی شەڕەکانی کوردستانی کردووە. لە ڕاپەریندا ڕۆڵی کاریگەری هەبووە، بە تایبەتی لە ڕزگارکردنی کەرکوکدا، هەرگیز خۆی لە پێشمەرگە جیانەکردۆتەوە و خۆشەویستی هەموان بووە. کاک ملازم عومەر هاوڕێیەکی نزیکی خوالێخۆشبووان مام جەلال و کاک نەوشیروان بووە، هەمیشە بڕیاردەر بوون پێکەوە بۆ ئەرکە چارەنووسسازەکانی ناو ی.ن.ک و ناوچەکە، پێمخۆشە وەک وەفایەک لێرەوە کورتەیەک لە ژیان و بیرەوەرییەکی خۆشی بگێڕمەوە.

عومەر عەبدوڵا محەمەد ناسراو بە ملازم عومەر خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە شاری سلێمانی تەواو کردووە، ساڵی ١٩٧٠ کۆلێژی سەربازی لە بەغداد تەواو کردووە، لە بەشی تۆپخانە (مدرسە مدفعیە) خوێندۆتی و هەر لە بەغا تەواوی کردووە لە سەرەتای ساڵی ١٩٦٠ بۆتە ئەندامی یەکێتیی قوتابیانی کوردستان و دواتر لە ڕیزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان درێژەی بە خەباتی داوە، نزیکەی ٤ ساڵ لە سوپای عێراقدا بە پلەی مولازم لە بەشی تۆپخانە کاری کردووە، لە سەرەتای ساڵی ١٩٧٤ ەوە هەتا هەرەسی شۆڕش، لە شۆڕشی ئەیلولدا بە پلەی سەرلق کاری پێشمەرگایەتی کردووە، لە دوای هەرەس پەیوەندی کردووە بە کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستانەوە، بۆتە ئەندامی کۆمەڵە و هەمان ساڵ بۆتە ئەندامی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان. ساڵی ١٩٧٦ لە سەرەتای دروستبوونی مەفرەزە سەرەتاییەکاندا چۆتە شاخ و بۆتە پێشمەرگە ی ی.ن.ک و کۆمەڵە لە دوای شەهید بوونی عەلی عەسکەری بۆتە لێپرساوی مەکتەبی عەسکەری و لەهەمان کاتدا بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی کۆمەڵە و (ی.ن.ک)، پاشان ئەندامی مەکتەبی سیاسی لە دوای ڕاپەرینیش بۆتە کارگێری مەکتەبی سیاسی، ماوەی سێ ساڵیش لە حکومەتی ئیدارەی سلێمانی، وەک وەزیر و جێگری سەرۆک وەزیران کاری کردووە، لە سەرەتای ساڵی ٢٠٠١ ەوە بە خواستی خۆی، وازی لە کاری سیاسی هێناوە و دەستی لە کارکێشاوەتەوە. من و زوربەی هاوڕێیان یادەوەری زۆری خۆش و ناخۆشی خەباتی شاخمان لەگەڵ کاک عومەر هەبووە، ئەو سەرەڕای لێپرساوی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بوو، بەڵام وەک هاوڕێ و برابوو، بۆ ئێمە جگە لە ئەرکی پێشمەرگایەتی هەمیشە حەزی بە نوکتە و قسەی خۆش بوو. خێزانەکەی ملازم عومەر ناوی دڵارامی شێخ جەناب بوو، ساڵی ١٩٥٥ لەدایکبووە و شێخ نوری شێخ ساڵحی شاعیر باپیریەتی؛ ساڵی ١٩٧٦ پەیوەندی دەکات بە ڕێکخستنە نهێنیەکانی کۆمەڵەوە لە پەیمانگای ئیدارەی سلێمانی. ساڵی ١٩٨٢ دەچێتە شاخ و هاوسەرگیری لەگەڵ ملازم عومەر دەکات، ساڵی ١٩٨٤ کوڕێکیان دەبێت بە ناوی بەیار. دڵارامی دایکی بەیار ساڵی ١٩٨٩ بە نەخۆشی شێرپەنجەی خوێن کۆچی دوایی دەکات. دوای ئەوە ملازم عومەر کە مەسئولی مەکتەبی عەسکەری دەبێت و بەهۆی سەرقاڵی بە کاری پێشمەرگایەتیەوە ناتوانێت بەیار بەخێوبکات. بۆیە دەینێرێتە لای ماڵی ڕووناکی خوشکی، کە هاوسەرەکەی ناوی کاک جەمالە و ئەندازیار دەبێت و نەقڵی تکریت دەکرێت، بەیار لای ئەوان بە ناسنامەی ساختەوە دەمێنێتەوە تا ڕاپەڕین. هەروەها لەبەرئەوەی منداڵ دەبێت و بۆ ئەوەی توشی کێشە و گرتن نەبێت پێی دەڵێن، کە پوری و مێردی پوری دایک و باوکین. دوای ڕاپەڕین پێی دەڵێن کە دایکی نەماوە و کەسێکی تر باوکیەتی بە ناوی ملازم عومەر. دوای ئەوە بەیار هەمو قۆناغەکانی خوێندن لە کوردستان تەواو دەکات؛ خوێندنی زانکۆ لە کۆلیجی ئەندازیاری بەشی تەلارسازی لە زانکۆی سلێمانی تەواو دەکات. دوای ئەوە دەچێتە زانکۆی کۆلۆمبیا لە ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا و لەوێ بڕوانامەی ماستەر بەدەست دەهێنێت لە پلانسازی شار و هەرێمەکاندا و دواتر دێتەوە کوردستان و کتێبێک دەنوسێت بە ناوی ناعەدالەتی جوگرافی، کە تیایدا باسی ئەو زوڵمانە دەکات، کە حکومەتی هەرێم و پارتی لە پارێزگاکانی سلێمانی و هەڵەبجە و ئیدارەکانی گەرمیان و ڕاپەڕینیان کردووە. ئێستاش ئەندامی خۆبەخشی ژوری توێژینەوەی سیاسی بزوتنەوەی گۆڕانە.

زوربەمان یادگاری و بیرەوەری خۆش و ناخۆش و چالاکی پێشمەرگانەمان زۆرە لە گەڵ کاک عومەر. من لێرەدا یادگاری و بە سەرهاتێکی خۆش دەگێڕمەوە. سەری ساڵی ١٩٨٩ بوو لە قاسمەڕەش، کە چەند مقەڕێکی لێ بوو، لەوانە ماڵی هەردوو سەرکردەی کۆچکردوو مام جەلال و کاک نەوشیروان، ئیدارەی مەکتەبی سیاسی و جیهاز و چەند مقەڕێکی تر. وا ڕێکەوتین لەگەڵ هاوڕێیانی ژووری جیهاز، کە من بچم بۆ گوندی کانی زەرد، کە نزیک بوو لە قاسمەڕەش قەلێک بکرم بۆ سەری ساڵ، قەلێکی گەورەم دەستکەوت، بەڵام زەحمەت بوو بردنەوەی بۆیە کوڕی ماڵەکە گوتی من دەچمەوە بۆ قاسمەڕەش، بەم ئەسپەوە سوار بەو بیخە بەردەمت گوتم نا تۆ سواری وڵاخەکە بەو بیخە بەردەمت، چونکە برادەران تەعلیقم لێ دەدەن توشی موشکیلەم مەکە، گوتی کەواتە تا سەرەتای قاسمەڕەش سواربە و لەوی دابەزە، قەناعەتی بە من هێنا.(قاسمەڕەش بە هۆی مقەڕەکانی سەرکردایەتی ی.ن.ک ئاخر نوقتەی سنوری کوردستانی باشور و ڕۆژهەڵات بوو، بە هۆی ئەو قەرەباڵغیەوە خەڵکی ناوچەکە دوکان و چایخانە و چێشتخانەیان تیا کردبۆوە). کە گەیشتمە بەردەم قاسمەڕەش لە ئەسپەکە دابەزیم و توند باوەشم بە قەلەکەدا کردبوو. مقەڕی ئێمە لە سەروی هەموویانەوە بوو، ڕێگاکەشی کەمێ هەوراز بوو، قەلەکەش قورس بوو چەمابوومەوە بە سەریدا، نزیک مقەڕی مەکتەبی سیاسی بوومەوە، کاک ملازم عومەر و پێشمەرگەیەک وەستا بوون، سەیری منی دەکرد و قاقای لێ دەدا و ئەی کێشا بەڕانیدا لەو مەسافەیەدا دەچووە ژوورەکان و دەهاتە دەرەوە، کاتێکم زانی بەرهەیوانی مەکتەبی سیاسی پڕ بوون لە برادەرانی سەرکردایەتی و کۆمەڵێک پێشمەرگە، هەموویان پێ دەکەنین منیش حەپەسا بووم، لە بەردەمیاندا وەستام و گوتم کاک عومەر چی یە و بەچی پێ دەکەنن گوتی ئێوە سەیری سەرکەوت کەن بەم شێوەیەی، کە باوەشی کردووە بە قەلەکەدا لە چی دەچێ هەریەکەو قسەیەکی کرد، دوایی کاک ملازم عومەر گوتی ئەگەر لەم کاتەدا تەیارە قەسفمان بکات شەهید و بریندارمان دەبێت، سەرکەوت خۆی ئەدا بە سەر قەلەکەدا دەڵێت خۆشم شەهید بم، قەینا بەس قەلەکە هیچی لێ نەیەت هەموو دایانە قاقای پێکەنین بە خۆشمەوە دەستی کرد ملم و گوتی هەر بۆ خۆشیم بوو دڵت هیچ نەکات، پێم خۆش بوو گەر بۆ ساتێکیش بێت خەندە بخەمە سەر لێوانتان، لێرەوە ڕێز و خۆشەویستیم بۆ کاک ملازم عومەر پیاوی ڕۆژە سەختەکانی خەباتی کوردایەتی سەرکردەیەکی ناوداری مەردایەتی خۆشەویستی خەڵک و پێشمەرگە کە بەو پەری دڵسۆزی ئەرکی نیشتمانی خۆی جێبەجێ کرد و یەکێکە لەو سەرکردانەی کە بە پاکی مایەوە لە کوێدا ئەرکەکەی تەواو بوو، دەستی لە کار کێشایەوە.

کاکەشین، دیووە جوانەکەی پێشمەرگایەتی...!

د.کامەران مەنتك

بەهۆی سیاسەتی سەرکرادایەتی حیزبەکانی باشور، ڕۆژانە حیکایەتێکی ڕەفتارەقێزەون و دزێوەکانی پێشمەرگەمان گوێ لێدەبێت، لەقۆناغی ئەوەی پێی دەڵێن خەباتی شاخ. جێگای داخە بەشێکی زۆری ئەو حیکایەتانە ڕاستن. زۆرینەی ئەو بەرپرسانەی لەو قۆناغەسەختەدا مانەوەو قۆناغی شاریان بینی و بینیمان چۆن هەموو پیرۆزییەکانی کوردستانیان بێ بەهاو چرووک کرد، لەشاخیش هەمان مەعدەن بوون، وەلێ زوڵم و زۆرەکانی ڕژێمی بەغدا، جۆرەپەردەیەکی بۆ دروست کردبوون، کەڕاستەقینەیان بەدیارنەکەوێت، یاخود ئەگەر بەدیاریش کەوێت، لەپێناو بەرژەوەندی گشتی لەلایەن خەڵکە دڵسۆزەکەوە دیزەبەدەرخونە بکرێت و بشاردرێتەوە. ئەگەر هەوڵی ئاشکراکردنیشی درابێت، ئەوا ئەو بەرپرسانە بەجەولەیەک ئەو کەسەی ڕەخنەی هەبووە لەگەڵ خەڵکی تریان ناردۆتە ناوشارەکان وەکو خۆیان پێیان دەگووت بۆ چالاکی، جا لەڕێگای بەعسەوە بەگرتنیان دەداو دواتر بەکوشتنیان دەدا، یاخود پیاوە نزیکەکانی خۆیان ڕادەسپارد لەرێگا لەشوێنێکدا دەیانکوشت و لەناویان دەبرد!!!

ئەم جۆرە نموونانە لەناو هەموو حیزبەکانی باشور زۆرە، بەڵام ئەوەی من لێرەدا دەمەوێت باسی بکەم ئەمە نییە، بەڵکو ئەو مرۆڤە جوان و لەخۆبووردوانەیە، کە بەدڵسۆزانە بۆ خزمەتکردنی میللەتەکەیان چووبوونە دەرەوە و ببوونە پێشمەرگە. ئەو دیووە جوانەی پێشمەرگایەتی، بەهەمان شێوە لەناو هەموو حیزبەکان بەدیدەکرێت. بەداخەوە گێڕانەوەی بەتەنیا حیکایەتە ناشرینەکانی ئەوەی پێی دەڵێن کوردایەتی، زیانی بە خەڵکانیکی دڵسۆزی زۆر گەیاندووە، ئەمانە دوو جار بوونەتە قوربانی، لەلایەک لەپێناو خزمەتکردنی میللەتەکەیان ژیانی خۆیان لەسەر داناوە، لەلایەکی ترەوە بەهۆی کارە دزێوەکانی مرۆڤە دزێوەکانیش، ئەو قوربانیدانەشیان بێبەها کراوە. ئەمە بابەتێکە نابیت پێنووسی کوردی فەرامۆشی بکات. یەکێک لەو کەسانە دەمەویت لێرەدا باسی بکەم، کاکەشینە، کاکەشین پێشمەرگەی (هەرێمی 9) باڵەکایەتی حزبی سوسیالیسی کوردستان (حسک) بوو، لەدوای دەستپێکردنەوەی شۆڕشەوە ببووە پێشمەرگە. کەسێکی سادە و نەخوێندەوار بوو، بەڵام مرۆڤێکی بەئەزموون و خۆڕاگر بوو. پێشمەرگەیەکی خۆشەویست بوو، نەک بەتەنیا لای برادەرەکانی، بەڵکو لای حزبەکانی تریش. هەموو ئەو پێشمەرگانەی لەگەڵیدا بوون خۆشیان دەویست و گاڵتەیان لەگەڵ دەکرد.

زۆر جاران تووڕەیان دەکرد. کەتووڕەش دەبوو هەرچیەکی بکردایە و بگوتبایە لێیان قبوڵ دەکرد. خێراش ئاشت دەبووە و هیچی لەبەردڵ نەدەما. جارێکیان لە بناری چیایەک جگەرەیەک بەنیشانە دادەنێن نیشانەی لێدەگرن، کەئەو نیشانە دەگرێت پێی دەڵێن تۆ لە چیایەکەی پشتیشت نەدا! بەم شێوەیە تووڕەیان دەکرد. کاکەشین خۆی جارێکیان بۆی گێڕامەوە، کەچۆن لەناو ڕەشماڵەکانی بناری هەڵگورد تووشی هەلیکۆپتەرێک دەبێت و بەچ زەحمەتیەک خۆی دەرباز دەکات!. خاڵێکی گرنگ و دیاری کاکەشین، ئەوە بوو کەسێکی زۆر ڕاستگۆ بوو،

زۆر باوەڕی بەپرەنسیەکانی خۆی هەبوو، هەرگیز نەیدەزانی درۆکردن چییە، ئەگەر سوێندی بە کوردستان و بەخوێنی شەهیدان بخواردایە، ئیدی تەواو، ئەنجامەکەی هەرچی بوایە لای گرنگ نەبوو، ئەوەی لای گرنگ بوو، ئەوەبوو تەنیا سوێندەکەی نەشکێنێت. کاتێک پرۆسەی ئەنفال دەگاتە ناوچەکەی ئەوان، کاکەشین لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەکی هاوڕێی ڕێگای دەربازبوون و چوون بەرەو سنوورەکانی لێدەگیرێت. بۆیە ماوەیەک لەناوچەکە دەمێنێتەوە، پاشان لەگەڵ پێشمەرگەیەکی تر، شەهید نادر هەنارەیی، پێدەچێت لەسەر پێشنیاری شەهید نادریش بووبێت، چونکە ئەو خۆی خەڵکی گوندی هەنارەبووە. دەچنەگوندی هەنارە. ماوەیەک دەمێننەوە. پاشان لەلایەن سیخوڕێکەوە خەبەریان لێدەدرێت و هەردووکیان دەگیرێن. بۆ ئەوەی خۆیان ڕزگار بکەن، دەڵێن ئێمە گەڕاوینەتەوە بۆ ئەوەی خۆمان تەسلیم بکەینەوە، دیارە ئەو کاتە لێبوردنێکی گشتیش لەئارادا بوو!. دوای لێدان و ئازارێکی زۆر، جگە لەمەهیچی تر نادرکێنن. پاشان لە ڕرێگای سیخورەکانیانانەوە، وەک هەندێک دەڵین لەڕێگای موختارێکەوە، دەزانرێت، کەکاکەشین ئامادەنییە بەدرۆ سوێند بەکوردستان و بەخوێنی شەهیدان بخوات. بەڕێوەبەری ئەمن بانگی دەکات و پێی دەڵێت باشە من دەزانم ئێوە هاتوونەتەوە خۆتان تەسلیم بکەنەوە، بەڵام یەک پرسیارت لێدەکەم، وەڵامم بدەوە دوای ئەوە ئازادت دەکەین. ئێمە باوەڕت پێدەکەین هاتوویتەوە تەسلیم ببیەوە، بەڵام بڵێ بەکوردستان بەخوێنی شەهیدان هاتوومەوە تەسلیم ببمەوە؟ کاتێک ئەو پرسیارەی لێدەکەن کاکەشین دۆش دادەمێنیت و ماوەیەک بێدەنگ دەبێت، دوای ئەوەی پرسیارەکەی لێ دووبارە دەکەنەوە، لەوەڵامدا درِ بەبێدەنگییە کەدەداو دەڵێت نەخێر من پێشمەرگەم و نەهاتوومەتەوە خۆم تەسلیم بکەمەوە. دۆخەکە چۆن بووە وا باس دەکات و دەگێڕێتەوە. وەک باس دەکرێت مدیر ئەمنەکە خۆی باوەڕی بەگوێچکەی خۆی نەکردوەو زۆر سەرسام بووە بەبوونی کەسانی وا لەناو ئەوەی پێی دەگوترا شۆڕش. دوای ئەوە کاکەشین و هاوڕێکەی نادر هەنارەیی، کەئەویش گەنجێکی لاوازی هەژاری ڕوح سووک بوو، لەسێدارە دەدرێن. کاکەشین نمونەی سەدان و هەزاران کەسی دڵسۆزە، کە ڕاستگۆییانە بوونە پێشمەرگە، هەموو شتێکی خۆیان پێشکەش وڵات و نیشتمانەکەیان کرد، ئامادە نەبوون بەهیچ شێوەیەک دەستبەرداری بیروباوەڕەکەی خۆیان ببن. بۆیە ناکرێت بەهۆی ناپاک دەرچوون و خیانەتی بەناو سەرکردەکان، کە بەشێکی زۆریان لە ژێرەوە فایلدار بوون و دەستیان لەگەڵ ڕژێمەکانی ناوچەکە تیکەڵ کردبوو، کاکەشینەکان فەرامۆش بکرێن. ناشرینی و دزێوی ئەوان نابێت ببێتە هۆی شاردنەوەی جوانی و پاکی کاکەشینەکان، دەبێت نموونەی (کاکەشینەکان)یش بێنە ناومێژووی کوردو فەرامۆش نەکرێن، دەبێت کاکەشینەکان-یش ببنەبابەتی شیعرو چیرۆک و ڕۆمانەکان، دەبێت چیرۆکی کاکەشینەکان بۆ نەوە نوێیەکان بگێڕدرێتەوە و منداڵەکانی پێگۆش بکرێت، نەک بەتەنیا چیرۆکی خیانەت و دزیکردن و داوێنپیسی و خۆفرۆشی، ئەوانەی وڵاتیان فرۆشت و بەردەوامیش دەیفرۆشن.

کورتەیەکی مێژووی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی، چۆن ئەم دادگایە دروست کرا..؟

ئەو تاوانانەی، کە ئەم دادگایە. دەستەڵاتی قەزایی بەسەردا هەیە..؟

فەرهاد مارف

لەم بەشەدا دەمەوێت باس لە دادگای تاوانی نێودەوڵەتی بکەم. پێشەکی کورتەیەک لەسەر مێژوی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی باسکەم، چۆن ئەم دادگایە دروست کرا..؟ ئەو تاوانانەی کە ئەم دادگایە دەسەڵاتی قەزایی بەسەردا هەیە. لە ڕاستیدا دوو دادگای نێودەوڵەتی هەن ئەوانیش؛ یەکەم، دادگای دادوەری نێودەوڵەتی، کە یەکێکە لە شەش دەزگاکەی نەتەوە یەکگرتووەکان. دووەم دادگای تاوانی نێودەوڵەتی، کە سەربەخۆیە. لە خوارەوە باسی دەکەم کە چۆن کار دەکات..؟ مرۆڤ لە هەمو گۆشەیەکی ئەم جیهانە هەمیشە هەوڵ دەدات میکانیزمێک بدۆزێتەوە بۆئەوەی نەهێڵێت تاوانی ترسناک ئەنجام بدرێت لە دژی مرۆڤایەتی، بەتایبەتی لە کاتی جەنگدا. گەر تاوانیش ڕوویدا ئەوا تاوانباران بە سزای خۆیان بگەیەنرێت. ئەمە تەنها لە ڕێگەی دادگاوە دەتوانرێت ئەنجام بدرێت، چونکە تەنها دادگا یان دادوەر دەتوانی بڕیار بدات، چ کردارێک یاساییە و چیتریش نا یاساییە، یان کێ تاوانبارە کێ بێتاوانە..؟ لەو بارەیەشەوە داواکاری گشتی دادگای نۆرەمبێرگ گوتوویەتی:(ئاشتی دەستەبەر ناکرێت بەبێ دادپەروەری، دادپەروەریش دەستەبەر ناکرێت بەبێ یاسا، یاساش هیچ مانایەکی نییە بەبی دادگا بۆئەوەی بڕیار بدات، کە چ کردارێک یاساییە و چیش نایاساییە). یەکەمین دادگای نێودەوڵەتی بۆ تاوان لە ساڵی (١٤٧٤) زاینیدا دامەزراوە، کە (پیتەر ڤۆن هاجینباج) تیادا دادگایی کرا، لە سەر ئەو تاوانانەی، کە لە کاتی داگیرکردنی (بریساجدا ئەنجام دران. دوای گەشەکردنی یاساکانی شەڕ لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەهەمدا، بیرۆکەی دادگای کردنی ئەو کەسانەش، کە تاوان دژی مرۆڤ ئەنجام دەدەن. ئەو کەسەی کە ڕەشنوسی یەکەمین دادگایەکی تاوانی نێودەوڵەتی دارشت، یەکێک بوو لە دامەزرێنەرانی بزوتنەوەی خاچی سور، ڕەشنووسەکە دەربارەی ئەوکەسانە بوو، کە ڕێککەوتنامەی جنێفی ساڵی (١٨٦٤) پێشێل دەکرد. لەگەڵ دامەزراندنی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکاندا (دادگای دادوەری نێودەوڵەتی) دامەزرێنرا، بەڵام ئەم دادگایە کاری تاوتوێکردنی کێشەی نێوان وڵاتانە، بەرپرسیاریتی دەخاتە سەر وڵاتان (دەوڵەتان)، ناتوانێ هیچ تاوانبارێکی جەنگ دادگایی بکات. واتە وەک دادگایەکی سڤل وایە. لەو کاتەی کە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دامەزرێندرا باوەڕیان وابوو، کە دادگایەکی هەمیشەیی بۆ تاوانەکانی جەنگ پێویستە.

پاش هەردو دادگای تۆکیۆو نۆرمبیرگ لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە، پاش (٥٧) ساڵ لە دامەزراندنی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، هەروەها (١٠) ساڵ پاش تەواو بوونی شەڕی سارد خەونی دادگایەکی هەمیشەیی بۆ تاوان بوو بەڕاست. کارکردن بۆ دامەزراندنی ئەم دادگایە، لە ساڵی (١٩٨٩)ەوە دەستی پێکرد، واتە هاوکات لەگەڵ ڕوخاندنی دیواری بەرلین. لە کاتێکدا یاساکانی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی، لەلایەن دەستەی یاسای نێودەوڵەتی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە ڕەزامەندی لەسەر وەردەگیرا. هەندیک کەس لە ئەوروپادا داوایان دەکرد، کە سەدامی دیکتاتۆر و سەرکردەکانی تری ڕژێمی بەعس لە ڕێگەی ئەم دادگاییەوە دادگایی بکرێن، لە سەر ئەو تاوانانەی لە دوای جەنگی کەنداو ساڵی (١٩٩١) ئەنجامیاندا، بەڵام ئۆپۆزیسیۆنی عێراقی و کوردی نەیانتوانی سوود لەو بارودۆخە وەربگرن. دامەزراندنی دادگایەکی لەمجۆرە کارێکی ئاسان نەبوو، لە بەر جیاوازی کەلتوری، بەرژەوەندی نیشتمانی هەر دەوڵەتێک، بیروباوەڕی ئاینی، بۆ نموونە لە هەندێک وڵات کوشتنی ژنان بە تاوان ئەژمار ناکرێت، بەڵکو بە ئاسانی تاوانبار دەتوانی خۆی لێ دەربازبکات، بە بیانووی پاکردنەوەی شەرەف. لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا و ناوەڕاستی سەدەی بیستەمدا چەند ڕێکەوتننامەیەک لە سەر یاسای جەنگ مۆرکرا لە نێوان دەوڵەتاندا، بۆ ئەوەی کە کاتێک جەنگ ڕوودەدات، کەمێک لە کارەساتە ترسناکەکانی کەم بکرێتەوە لە سەر لایەنە شەڕکەرەکان، هاوڵاتیانی سڤیل، بەڵام هیچ کام لەو ڕێکەوتننامانە بەرپرسیارێتی نەدەخستە سەر سەرکردەکان تەنها بەرپرسیاریتی دەخستە سەر وڵاتان (دەوڵەتان).

لە سەدەی بیستدا سەدان جەنگ ڕوویدا، هەندێکیان جەنگی بەینی وڵاتان بوو، هەندێکیشیان لە ناوخۆی وڵاتاندا بوون، بۆ نموونە جەنگی قڕکردنی نەتەوەکەمان، کە لە هەشتاکانی سەدەی ڕابووردوودا. لەو جەنگەدا ملیونەها مرۆڤ کوژران لە سەرباز و هاوڵاتیان، زۆربەیان ژن و منداڵ بوون. مرۆڤ لەمافی مرۆڤایەتی خۆی داماڵرا، موڵک و سامانیان زەوت کرا، یان لەناوبران، کەرامەتی مرۆڤەکان شکێنرا. ئەم هەموو تاوانانە کە ئەنجامدران بەرانبەر بە مرۆڤ لە هەمان کاتیشتدا، تاوانباران وەک بەرزەکی بانان بەبێ سزا بۆی دەرچوون، چونکە دادگایەکی بە هێزی وا نەبوو، تاوانباران بە سزای خۆیان بگەیەنێت. دادگای تاوانی نێودەوڵەتی دەیەوێت کۆتایی بەو بێ یاساییە بهێنێ و چیتر تاوانباران بە بێ سزا نەمێننەوە. دادگای تاوانی نێودەوڵەتی لە (١٩٩٨/٧/١٧) دامەزرا بەپێی دەستورنامەی ڕۆما، بەڵام لە (٢٠٠٢/٧/١) کەوتە کار، کە (٦٠) دەوڵەت ئیمزای بوون بە ئەندامیان کرد. کاری ئەم دادگایە، دادگایکردن، سزادانی ئەو کەسانەیە، کە ترسناکترین تاوان ئەنجام دەدەن دژی مرۆڤایەتی و مافی مرۆڤ پێشێل دەکەن. ئەم دادگایە بەشێوەیەک دامەزرێنراوە، ئەو تاوانبارانە ڕادەکێشنە بەردەم دادگا، کە خۆیان لە چاوی یاسا حەشارداوە، یان یاسای وڵاتەکەی خۆیان ناتوانێت سزایان بدات، یان وڵاتەکەیان نایەوێت سزایان بدات، بۆ نموونە سودان. دادگای تاوانی نێودەوڵەتی کار لەسەر ترسناکترین تاوان دەکات، کە بە فەرمانی سەرکردە تاوانبارەکان ئەنجام دەدرێت، لەوانە جینۆساید، تاوان دژی مرۆڤایەتی، تاوانی جەنگ، تاوانی شەڕەنگێزی. تاوانی جینۆساید دوو بنچینەی هەیە: یەکەم عنصری مێشک، مانای پیلاندانان بۆ تێکدانی هەموی یان بەشێک لە نەتەوەیەک، ڕەگەزێک، ئاینێک. دوهەم عنصری فیزیایی، کە بریتییە لە (٥) هەنگاو، کوشتنی کۆمەڵێک لە گرۆپێک؛ ئازاردانی جەستەیی یان ئەقڵی کۆمەڵێک لە گروپێک؛ گۆڕینی شێوەی ژیانی گروپێک یان لە ناوبردنی بە گشتی یان بەشێک لێی؛ قەدەغەکردنی لەدایکبوونی لە گروپێکدا؛ بەزۆر گوێزانەوەی منداڵ لە گروپێکەوە بۆ گروپێکی تر.

بڕوانە ل 5

دادگاکە، گرنگیەکی تەواو دەدات بە دادوەری نێودەوڵەتی، مافی مرۆڤ، دەسەڵاتی یاسا لە جیهاندا. ئەم دادگایە دەتوانێت گۆڕانکارییەکی گەورە ئەنجامبدات لە کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا.....

پاشماوەی ل 4 نوسینی: فەرهاد مارف

تاوانێک ئەو مەرجانەی لە خۆگرتبێت بە جێنۆساید ناوزەند دەکرێت، بۆ نموونە (ئەنفال، هۆلۆکۆست). تاوان دژی مرۆڤایەتی بریتییە لە کردارێکی بەربڵاو، یان هێرشێکی سستەماتیک لە دژی هاوڵاتیانی سڤیل، وەک کوشتن، فەوتاندن، لاقەکردن، نۆکەری پێکردنی جنسی، بەزۆر بێسەروشوێنکردنی کەسێک، تاوانی ئاپەرتاید. تاوانی جەنگ بریتییە لە پێشێلکردنی بڕیارنامەی جنێف ساڵی ١٩٤٩ و شکاندنی یاساکانی جەنگ لە کاتی شەڕی نێوان وڵاتان، یان لەناوخۆی وڵاتدا. شەڕەنگێزی، دادگای تاوانی نێودەوڵەتی هێشتا پێناسەی تاوانی شەڕەنگێزی نەکردووە.

دەسەڵاتی قەزائی و چۆنێتی کارکردنی ئەم دادگایە؟

دەسەڵاتی قەزائی ئەم دادگایە، دەتوانێ لە کەیسێک بکۆڵێتەوە، کە لەدوای دامەزراندی ڕوویدات، واتە لە کەیسێک ناکۆڵێتەوە، کە پێش دامەزراندنی ڕووی داوە. هەروەها کاتێک وڵاتێک دەبێت بەئەندام، لەو ڕۆژەوە، کە بووە بە ئەندام دادگاکە دەتوانێت دەسەڵاتی یاسایی هەبێت بەسەریدا، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە گەر کوردستان بوو بە وڵاتیکی سەربەخۆ، لە ٢٠١٩/١٢/١ کوردستان بوو بە ئەندام لەم دادگایەدا ئەوا ئەو کەیسانەی پێش ئەم مێژووە ڕوویان داوە لێکۆڵینەوەی تیادا ناکرێت، بەڵام هەر تاوانێک لە چوارچێوەی دەسەڵاتی قەزائی ئەم دادگایەدا لەدوای ٢٠١٩/١٢/١ڕوویدات دەتواندرێت بنێردرێت بۆ ئەم دادگایە.

ئەم دادگایە بە ٣ شێوە دەتوانرێت کەیسی بۆ ڕەوانە بکرێت:

١ ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتوەکان دەتوانێت، کەیسی بۆ ڕەوانە بکات، بەبێ گوێدانە لە پلەی تاوانبار، شوێنی ئەنجامدانی تاوانەکە، ڕەگەزنامە (جنسیە)ی تاوانبارەکە. بەپێی ئەو دەسەڵاتەی کە ئەنجومەنی ئاسایش پێیداوە، لە برگەی ٧ لە پەیرەو پرۆگرامی نەتەوەیەکگرتووەکان.

٢– داواکاری گشتی دادگاکە دەتوانێت، کەیس ڕەوانەی دادگاکە بکات بەپێی دەسەڵاتی خۆی، یان بەپێی خواستی خۆی دەتوانێت لێکۆڵینەوەیەکی بێلایەن دەستپێبکات لەسەر کەیسێک.

٣– وڵاتانی ئەندام لەم دادگایەدا دەتوان کەیس ڕەوانەی ئەم دادگایە بکەن، گەر تاوانبار هاوڵاتی ئەو وڵاتەبێ، کە ئەندامە لەم دادگایەدا یان تاوانەکە لەسەر خاکی یەکێک لەو وڵاتانەی، کە ئەندامن لەم دادگایە ئەنجام درابێت. دوای ئەوە کە زانیاری لەسەر تاوانێکی دیاریکراو دەگاتە دەستی داواکاری گشتی، ئەو داوای ڕەزامەندی لە دادگا دەکات (پری– ترایەڵ چەیمبەر) بۆ ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە. داواکاری گشتی زانیاری لە زۆر شوێنەوە دەست دەکەوێت لەوانە ڕێکخراوەکانی نەتەوەیەکگرتووەکان. دوای ئەوەی لێکۆڵینەوە تەواو دەبێت، بەڵگەی وادەست دەکەوت کە کەسی مودان بەڕاستی جۆرێک لە تاوانی کردووە، کە لەدەسەڵاتی قەزائی دادگاکەدایە، دادگا (پری– ترایەڵ چەیمبەر) فەرمانی دەستگیرکردنی مودان دەردەکات. دوای دەستگیرکردنی کەسی مودان دەستدەکرێت بە لێکۆڵینەوە لەگەڵیدا، پاش تەواوبونی لێکۆڵینەوە، دادگا دەست دەکات بە دادگایکردنی. گەر تاوان [تاوانەکان] بەسەر موداندا ئیسپات بوو، ئینجا کەیسەکە دەنێرێت بۆ (ترایەڵ چەیمبەر)، کە پێکهاتوە لە سێ دادوەر. ترایەڵ چەیمبەر بەرپرسە لە شێوەی دادگایکردنی تاوانباران، بۆنموونە خێرایی دادگایکردنەکەی، پاراستنی مافی تاوانبارە لەکاتی دادگایی کردنەکەیدا. تاوانبار دەتوانێت داوای پارێزەر بکات. دوای تەواوبوونی دادگایکردنی مودان، ترایەڵ چەیمبەر بڕیار لەسەر تاوانباری یان بێتاوانی مودان دەدات. ئەگەر مودان تاوانبار بوو، ئەوا بەپێی تاوانەکەی سزادەدرێت، سزادان تەنها زیندانی کردنە، گەورەترین سزا زیندانی هەتاهەتاییە. ترایەڵ چەیمبەر لەوانەیە قەرەبووی قوربانیەکان بکاتەوە. دوای دادگایکردنی مودان و سەپاندنی سزا بەسەریدا، داواکاری گشتی، دەوڵەتی کەسی مودان یان تاوانبار، قوربانیەکان، مودان یان تاوانبار خۆی لەوانەیە ئیستئنافی حوکمەکە بکەن لە دادگای ئیستئناف، کە پێکهاتووە لە پێنج دادوەر. بە گۆڕین یان نە گۆڕینی حوکمەکە بڕیاری کۆتاییە.

چۆن دادگای تاوانی نێودەوڵەتی خزمەتی مرۆڤ دەکات؟

دادگاکە، گرنگیەکی تەواو دەدات بە دادوەری نێودەوڵەتی، مافی مرۆڤ، دەسەڵاتی یاسا لە جیهاندا. ئەم دادگایە دەتوانێت گۆڕانکارییەکی گەورە ئەنجامبدات لە کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا. لە توانایدایە تەمێی ئەو کەسانە بکات، کە بیر لە تاوانی جەنگ دەکەنەوە لە ئایندەدا، هەروەها کۆتایی بەبێ یاسایی بهێنێت لە جیهاندا، دۆزینەوەی چارەسەر بۆ کێشە هەرێمایەتیەکان، کۆمەڵێک کاری دیکە لە دو خاڵدا دەتوانین کۆیان بکەینەوە.

١ دادگای تاوانی نێودەوڵەتی هەوڵدەدات بەها بنچینەییە نێودەوڵەتیەکان زیاتر ڕوونبن، لە ڕێگەی دانانی میکانیزمێکەوە کە هەموو ئەو کەسانە تاوان دەکەن، ڕاکێشرێنە بەردەمی دادپەروەری و ئەم دادگایە دادگاییان بکات. لە دو حاڵەتدا؛ یەکەم، گەر یاسای وڵاتەکەیان نەتوانێت سزایان بدات، دووەهەم، گەر یاسای وڵاتەکەیان نەیەوێت سزایان بدات. لە ڕابووردوودا لۆردەکانی جەنگ، دیکتاتۆرەکان بە ئارەزووی خۆیان دەیانتوانی تاوانەکانی لاقەکردن، جەنگ، هەموجۆرە پێشێکارییەکی مافەکانی مرۆڤ ئەنجام بدەن، کەسیش نەبوو لێیان بپرسێتەوە، زۆرێک لەو تاوانانە دژی نەتەوەکەشمان ئەنجامدراوون. بەڵام دادگای تاوانی نێودەوڵەتی لە توانایایەتی، کە سەرۆکی وڵات، وەزیر، ئەندامی پەرلەمان، سەرکردەکانی سوپا ڕاکێشی دادگا بکات، گەر یەکێک لەو تاوانانەی ئەنجام دابێت کە یاسای ئەم دادگایە دەسەڵاتی قەزائی هەیە بەسەریدا، گەر ئەو کەسە هەڵبژێردراویش بێت لە لایەن خەڵکی وڵاتەکەیەوە.

٢ وڵاتانی جیهان جیاوازیان هەیە لە کەلتور، سیستەمی ئابوری، بارودۆخی سیاسیدا. بێگومان ئەمە وای کردووە ببێتە هۆی جیاواز بنەماکانی مافی مرۆڤ لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتیکی تر. کارێکی زۆر سەختە گەر اوا بکەی هەمو جیهان وەک یەک ڕەچاوی مافەکانی مرۆڤ بکات و ملکەچبن بۆ جاڕنامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ، لە کاتێکدا ئەو جاڕنامەیە بۆ هەموو گۆشەیەکی ئەم جیهانەیە بەبێ جیاوازی. هەموو مرۆڤێک لەسەر ئەم زەمینە دەبێت خاوەنی مافە سەرەتایی و سەرەکییەکانی خۆی بێت، لەوانە هێندەی خواردن دەستکەوێت، کە بەباشی ژیان کات، شوێنێکی ئارامی هەبێت کە تیایدا بەسەربەرزی بژی، ئازادی تاکەکەسی پارێزراوبێت، ئازادی بیروڕای ڕامیاری پارێزراو بێت ...هتد. دادگای تاوانی نیودەوڵەتی ئەوکەسانە سزادەدات، کە ئەو مافە سەرەتاییانەی مرۆڤ پێشێل دەکەن. هەروەها هەنگاوێکی دیکەیە بۆ برەودان بە مافی مرۆڤ.

سێ وتاری پیرەمێرد سەبارەت بە شارباژێر.......سدیق ساڵح

ئەم سێ وتارەی بەهەشتی حاجی تۆفیقی پیرەمێرد، هەڵبژێردراوی وتار و نووسینە ڕۆژنامەنووسییەکانی ئەو زاتەن، کە سێ‌چوار ساڵە سەرجەمیم کۆکردووەتەوە و ئامادەم کردوون و کارەکەیش لە دوایین قۆناغدایە. هیوایە ئەمساڵ بە تەواوبوون بگا و بخرێتە ژێر چاپ.

مەرکەزی شارباژێڕ

شارباژێر، قەضایەکە لەودیو ئەم شاخی گۆیژە و ئەزمڕی ژوور سەرمان دەستپێ‌دەکا، تا حدوودی شاخی سوورکێوی پشتی شیوەکەڵ بە درێژی ئەڕوا. پانیشی هێشتا لەسەر هیچ حدوودێ‌نەبڕاوەتەوە. بە بیرەوەریی من، لە باسکەدرێژی ناوێنی گەرەدێ‌و تا ئاوی کەڵوێ‌و پردی تەیێت بوو. ئێستا ناحیەی سرۆچکی خراوەتە سەر. دەستەڕاستی زیادی کردووە، دەستەچەپی ئالانی لێ‌بابڕاوە. ئەم قەضایە لە سێ‌صەد ساڵ لەمەوپێش ئیدریس بتلیسی بە تەلبیس کوردستانی خستە ژێر ئیدارەی عوثمانی‌یەوە، ئەم چەندانە کە بووە بە خاکی عیراق، ناوی ڕەسمیی شەهربازاڕ بووە ناتۆرەی، دەنگی گێتی خۆی نییە، مەرکەزیشی لە هیچ دێیەک تەمەرکوزی نەکردووە، وەک پشیلەی چاونەپشکوتوو دایکی حەوت ماڵی ئەگێڕێ، ئەویش هەیئەتی قەضای حەوت دێ‌گەڕاوە، ئێستا چوارتایە، بەڵام لە ناچارییە، لە ترسا خۆیان کوتاوەتە بنەدەستی شارەوە، تەنانەت کە من لە شارباژێڕ مەئموور بووم، مەرکەزمان سیتەک بوو. هاوار و بانگمان لە سەری هەڕووتەوە ئەگەیشتە شار. جارێکیان زۆری نەمابوو وەک گەرەدێی ئەو دیوییەوە تاڵانمان بکەن و بمانسووتێنن. بەراکەت دا، لە شارەوە "قادرئاغای حاجی مەحموودئاغا" فریاکەوت، بە بلووکی عەسکەرەوە هات، نەیهێشت لەشکری بەرزنجە بێنە ناوی. سوورەی سەیید ئەحمەد سەمین لە کانیی بناویلە سەیید طەهای شێخ سمایلی بەرزنجەی کوشت. بەرزنجەییش لەشکریان‌کرد، هاتن بەو بەرەوە گەرەدێیان تاڵانکرد و سووتاند. خەریکبوون بێنە سیتەک کە مەرکەزی قەضا بوو، قادرئاغای یووزباشی شەڕێکی مەردانەی کرد. ئەنجا بەم ڕەنگە مەرکەزی نزیکی شار ناچاری بوو. دەوری قائیمەقامییەتیی مەحموودی سەلیم‌ئاغای شیوەکەڵ مەرکەزی بردبووە شیوەکەڵ. جا سەیرکەن شیوەکەڵ لەگەڵ حدوودی ئێراندا هیچ دێیێک لە بەینیا نییە و سیتەکیش لەگەڵ سولەیمانی‌دا هەر وایە. دوای مردنی مەحموودئاغا، لە کەرکووکەوە مصطەفا ئەفەندیی ئاوچی‌زادە کرا بە قائیمەقامی شارباژێڕ، مەرکەزی هێنایە هەرمن. قادر ئەفەندیی ساڵەیی قاضی بوو. من خۆم لە گورگەدەرەوە زۆر جار چوومە هەرمن، بە مەرکەزی قەضادا گەڕاوم؛ نیشان بەو نیشان کەبابخانەی تیا بوو، طەبیعی کەبابم لێ‌خواردووە. ئەنجا ڕەسووڵ‌ئاغا بوو بە قائیمەقام، دیسان مەرکەزی بردەوە شیوەکەڵ. دوای شیوەکەڵ ڕایانکردەوە چوارتای ئێستا. لە پاشا وتیان چوارتا چەمی قەڵاچۆلانی لە ڕێدایە، زستانان پۆستە ناتوانێ‌بپەڕێتەوە، هێنایانە سیتەک و ئێستا لە چوارتایە. ئەم کەتنوبەتنەم بۆیە نووسی، ئێستا لە سایەی خواوە ترس نەماوە و پردیش لەسەر ئاوی قەڵاچۆلان کراوە، بۆچ مەرکەزی قەضا لە ناوەڕاستا نەبێ؟! حیکایەتەکەیە؛ واعیظێک وەعظی ئەدا، وتی: ئەمشەو هەر کەس دوو ڕکات نوێژ بۆ خوا حۆرییێکی ئەداتێ‌سەری لە مەشریق و پێی لە مەغریب. کابرایێک وتی: جەنابی واعیظ خەریکی بە نوێژ بمانکەی بە پیاوی دەویت. ژنێک کە سەری لە مەشریق و پێی لە مەغریب بێ. تا من بچم لە مەشریق ماچ بکەم، لە مەغریب بەلای خوارووی بەرن! لە کوێ‌ئەیگەمێ؟ ئێستایش قەضا پڕ قەضا. ئەز قەضا لە ئالان و سیوەیل هەرچیی لێ‌بکەن، ئەیکەن. هیچ ڕەوانییە و بۆ شانی حکوومەت نازیبێ‌بەم دەستەڵاتەوە کە هەیەتی، مەرکەز نەباتە مەرکەز! ناوی خۆی بە خۆیەوەیە، هیچ نەبێ‌مەرکەز بەرنە کەناروێ، ئەسا قەضا قەضایە و دوور لە قەضایە، بەڵام حەوت مەنفەعەت و مەصلەحەتی تیایە. ئەگەر لێم پرسن، پێتان ئەڵێم.

(سەرچاوە: ڕۆژنامەی ژین، ژمارە 440، ساڵی 17، پێنجشەمموو، 27ی نیسانی 1944، ل2.)

چەشمەندازی گۆیژە

نازانم لە چییەوەیە؟ زۆر کەس ئارەزووی دەشتێکی دڵکەش و مێرغوزارێکی پڕ گوڵاڵەی سوور و بەنەفش ئەکەن. من هەمیشە شێفتەی شاخێکم بەرز و بڵند و سەرفراز، تەوقەسەری لەگەڵ هەوردا هەمراز بێ، زستانان مێزەری سپی لەسەر بەستێ، پێشنوێژی بۆ فریشتەی ئاسمان بکا. کە بەهاری لێ هات، لە جێی ئەو سەرپۆشە سپییە، شاڵی سەوز ببەستێ، پێشەوای دەستەی لاهووت بێ. تاوێر و زاخێر و هەرد و بەردی پەناگاهـ و لانەی جانەوەر و جەولانگاهی ئاسک و کەڵەکێوی و زیندەوەری بە باڵ و پەڕ بێ. دەمی بەیانیان ڕۆژ لە بارەگای خۆیەوە کە سەردەربێنێ، پێشەکی سەری ئەو ماچکا، دوای ئەوە کە لە داوێنی ئەودا زەرئەفشانی و شاباشی پێشکەشی درەخشانی کرد، ئەنجا بەسەر دەشت و ئاوەدانیدا خۆی بنوێنێ. شەو مانگەبەردا سەر بکاتە سەر شانی، ڕاز و گلەیی پەنهانی خۆی لەلا بکات.پەریی شۆخی شەو بێتە لای ئەو، ئەنجا بکەوێتە ئارایشی تازەبووکەکانی باغ و ڕاغی نەو! طارمی لاجیوەردیی ئاسمان بۆ گوڵاڵەی سوور و گوڵی زەرد و بۆیبوونی سپی و ڕەشەقومامی سەوز و شاتەرەی شینی ئەو ببێتە سایەبان. ئێمە کەوتووینە ناو دڵ و دەروونی دوو شاخەوە، کە دەستی سروشتی پەروەردگار هەرچی شاعیر خەیاڵی لێ بکا و ئەورووپایی شەیدای بێ، بە گۆیژە و گڵەزەردە و بەرانانی بەخشیوە. ئەدیبەکانی غەرب و سەرئامەدانی شوعەرای عوثمانی کە هونەری خۆیان لە نەشئە و مەلوولیی طلووع و غرووبدا نواندووە، ئەگەر ڕۆژهەڵاتی گۆیژە و ئاوابوونی بەرانانیان لەپێش چاو بووایە، زۆرتر و جوانتر ئەم دوو ڕەنگە شۆخ و شەنگ و غەمبار و دڵتەنگیان ئەنەخشاند. نازانم بڵێم چی؟ ئەم هەموو شاعیرە کوردە، لەم خاکە بەرزەدا هەڵکەوتوون، تەنها لاسایی مەی و مەعشووق و زوڵف و خاڵیان کردووەتەوە، هیچیان ڕۆژهەڵاتێکی گۆیژە و ئاوابوونێکی شاخی بەرابەریان نەنووسیوە. بیستوومە کە جەمیل صائیبی لەمەڕ من، لە "پێشکەوتن"دا واتەیێکی پەخشانی بۆ ڕۆژهەڵاتن نووسیوە، گرەوی پێ بردووەتەوە. کابرایێکی پاشەبەرەیش لە سەفەری"پێنجوین"یدا، کە بەیانییێک لەسەر وێڵەدەرەوە ڕۆژیان لێ بووەتەوە، ئەو چەشمەندازەی لەگەڵ لایلایەیێکی ژنە قرگەییێک لە "ژیان"دا نووسیبوو، ئیتر هیچی ترمان نەدی. منیش خۆم بە منداڵی، لە بەهاردا کە ئەچووم بۆ گورگەدەر، بەیانییێکی سەری گۆیژەم دیوە. ئاخ خۆزگە شاعیر بوومایە، ئەو چەشمەندازە شیرینە و ڕەنگینەم بهۆنیایەتەوە، ئەڵێن: بیری منداڵی تیژە. ڕاستە، ئا ئێستەیش شێوەی ئەو شیو و لاپاڵی گڵەسپیی گۆیژەیەم لەپێش چاوە کە زەنگاوێک ڕەونەقی دابووە ئەو گوڵ و گیایە. تیشکی ڕۆژ بەسەر شەونمی ئەو چیمەنەدا ئەدرەوشایەوە و پشتەسەری ئەڵماس و گەردانەی مرواریی هەرزان کردبوو. **بڕوانە** ل 7

پاشماوەی سێ وتاری پیرەمێرد سەبارەت بە شارباژێڕ

پیرەژنان شەو لە ئەفسانەدا بۆیان گێڕابوومەوە کە پەری لەسەر شاخ ئەبن، وەم زانی ئەم گەوهەر و ئەڵماسە لەوان بەجێماوە. خۆشی و دڵکەشیی ئەو شوێنە و سۆز و نەشئەی دڵپاکیی منداڵی هێنابوومیە سەر ئەوە کە بێچووەپەرییەکانی ڕووی زەمین و وردەفریشتەکانی ئاسمان بانگبکەم، لەوێدا یاری بکەین. شوانێکی وێڵەدەر لەو دیوەوە بلوێری لێ ئەدا. کار و بەرخ قەڵەمبازیان ئەبەست، هاتبوونە سەما، من ئەو سەردەمەیش گیانێکی غەمئالوودەم بوو، ئەگریام.

هەروا لەبیرمە؛ ئەمینە بچکۆلی نۆدێ بوو، لەگەڵ کاروانی نۆدێ هاتن بۆ شار، ئەچوون، دەنگی زۆر خۆش بوو، ئەیگوت، ئەمما ئەیگوت: شیعرێکی ئەمە بوو:

"لەو شاخە بەرزە و لەم شوێنە خۆشە

دڵدارت نەبێ، ڕەنجەڕۆی، بۆشە" ێ

یمەیش پیاوێکمان بوو، ئەوڕەحمانی صۆفی خضر، دەنگخۆشێکی بەزەمزەمە بوو، بە قەطارەوە شیعری مەولەویی گوت، هەرگیز فەرامۆشی ناکەم.

بەهارەن، سەوزەن، ئاوەن، پای کاوەن

ئەمە یادداشتی ئەو سەردەمی منداڵییەمە، بەم پیرییەوە ئاواتەخوازم کە شەوێک بچم لە چایخانەکەی گۆیژە بنووم. دەمەوبەیان ئەو چەشمەندازەی گۆیژە و ئەو شێوەی ڕۆژهەڵاتنە و ئەو ئاهەنگی گۆرانیی شارچییانە ببینم و ببیەم. ئەمما ئاخ، هەرچی بکەم شیرینی و دڵنشینیی ئەو شوێنە خۆشانەی وڵاتەکەمانم پێ نایێتە قەڵەم. لەگەڵ ئەوەیشدا کە پێنیشاندان و لەدڵچەسپاندنی بەروبووم عەشقێکی وەطەنی پەیدائەکا. "وطن حکایەسی خواب آور ملال اولدی."

(ژین، ژمارە ٥٥٥، ساڵی ١٤، پێنجشەموو، ٩ی شوباطی ١٩٣٩، ل١.)

دەوروپشتی خۆمان

حوکمدارانی بابان بە ناوبانگی دلاوەری و بەخشندەیییەوە لە هەموو قەڵەمڕەوی کوردستانەوە پیاوی ئازایان کە ئەهاتە لا، دێیێک یا ناوچەیەکیان ئەدانێ بە مووچە. خۆیان و دەستەودائیرەیان پێ بەخێوکەن، تورک تیمار و زەعامەتی پێ دەڵێن.سەلیم شیوەکەڵی، کە لە عەشرەتی سیوەیلی بووە، کوڕ و براێێکی ئازای بووە، ناوچەی سیوەیلیان داونێ. سەلیمئاغا خۆی لە شیوەکەڵ دانیشتووەنو کوڕەکانی لە دێهاتی دەوروپشتی دامەزراندووە. کوڕەکانی، ئەوی ئێمە بیانناسین: سەردەفتەر مەحموود سەلیمئاغایە کە ناوی کەوتووەتە تەئریخەوە و سالم لە مەرثییەکەیا لە پرنس زیاتر بە خاوەند حەشەم و خەدەم و سەخا و جوانمەردیی داناوە. ئەگەر بمایە و ئیسماعیلپاشای ڕۆمی کە دوای حاکمی بابان موتەصەڕیفی ئێرە بووە، دەرمانخواردی نەکردایە، هەڵیئەگرت لەو سەرحەدەدا دەرەبەگییێک دامەزرێنێ. بە زۆری خۆی قائیمەقامی شاباژێڕ بوو و هەمیشە پێنجصەد تفەنگچیی ئامادەی دەرماڵ و پێنجصەد سینیی نانخواردنی بووە. لە بانەوە کە یوونسخان ئەو لەشکری بۆ کرد و بە زۆر لە شوێن کەریمخانی بانە کردی بە حاکم. تا سیتەک و قەویان [قەیوان] کە هاودەنگی سولەیمانین، لەو لایشەوە تا پردی تایەت و ئاوی کەلوێ و ئالان و شینک تا حدوودی مەرگە، بەدەست ئەوەوە بوو. ئەو مەرکەزی قەضای بردە شیوەکەڵ. ئەحمەد حەیطەی برای هیچ نەبوو. سێ محەمەد ناوی تری ئەوان -عادەتەن- بە ئاغادێیی هەر یەکە لە شوێنێ بوون، یەکێکیان ئاغای سیرین بوو، لەولای شیوەکەڵە.ئەوا دوانەکەی تر قابلییەتی ئاغایەتیشیان نەبوو: حەمەشەموولەیییان پێ ئەگوت، مصطەفائاغایان مودیری ناحیە بوو، کوڕێکی بوو، ئەحمەد مصطەفائاغا، مەحموودپاشا کچی خۆی دایێ و کردی بە مودیری قزڵجە. حەمەصاڵحئاغا پاشەبەرەی ئەو بوو، حەسەنئاغایش لە "بارێ" ئاغا بوو، حاڵ و وەقتێکی خۆشی بوو، بە هۆی ئەمە کە کچی حاجیبەگی مەشهووری هێنابوو، لا و دیواخانێکی ڕێکوپێک و نان و خوانێکی تەمیزی بوو. لە میانەی ئەمانەدا، ڕەسووڵئاغا بە ڕاستی شوێنی مەحموودئاغای برای کوێرنەکردەوە، بە عەینی ئیدارە و سەخا و میللییەتپەروەری قائیمەقامی شارباژێڕ بوو،

بە ژنخوازی خوێشایەتیی لەگەڵ جاف و بەگزادەی بانە و لە سولەیمانیدا طائیفەی ئەحمەدی ئەوڕەحمانی تفەنگچیباشی پەیداکرد. موددەتێک ناوێکی زۆر بڵندی بوو، تا دوایی بە ئاینوئۆین و دەلەسەی پیاوماقووڵەکانی شارستان قائیمەقامێتییان لێ سەندەوە. بەڵام دوای ئەوەیش ئاغایەتی و گەورەیی هیچ نوشوستیی نەهێنا، هەموو ناوچەی شارباژێڕی دابەشکردبوو بەسەر کوڕەکانیا: ئالانی دابوو بە سمایلئاغا و سیوەیل بە سلێمانئاغا و بەرکێو بە مارفـئاغا و مووبڕە و مامەخەلان بە ڕەشیدئاغای مەحموودئاغا. زۆر بە حورمەت، شاهانە ڕایئەبوارد، تا کوڕەکانی شێواندیان، لە پێشدا مارفـئاغا، کوێخا حەسەنی سوورەدزەییی لە تووەسووری گۆماوان کوشت. سلێمانئاغا پیاوی نارد لە سیتەک ڕەشیدبەگی ماڵمودیرییان کوشت. دیسان سلێمانئاغا پیاوێکی وەثمانئاغای پشدەریی کە خەطای خانەدانیی لێ ڕوودابوو، گرتییە لای خۆی، لە کەناروێ داینا. مەحموودئاغای ڕەئیسی پشدەر لە ڕەسووڵئاغای گێڕایەوە کە ئێمە تا ئێستا دۆستی شیوەکەڵیان بووین، چ خراپەییێکمان نەبووە. ئێستا سلێمانئاغا لە پەیجۆری ئەتکی ئێمەیە، لەمەدا سەبەبێک نابینم. ئەگەر ئەمە هەر وا بڕوا، ناچارین تۆڵەی نامووس بسێنین. کە هاتە ئەو پەرەسەیە، ئاغا کەوڵی دەڵەکی دەپۆشێ و مەحموودیش چۆخەڵی شاڵی زرێی لەبەردایە، بە خودای ئاغا کەوڵی خۆ لە چۆخەڵی مەحموودی هەڵنەسوێ باشە. ڕێکەوت وابوو، لەو ڕۆژانەدا من لە شیوەکەڵ بووم. ڕۆژێکیان ڕەسووڵئاغا منی بردە پشت مزگەوتەکەوە، دانیشتین. ئاغا، دەردی دڵی خۆی هەڵڕشت لەدەست کوڕەکانی، خوڕخوڕ ئاو بە چاویا هاتەخوارێ، وتی: وەرە حەیاتی من بکڕەرەوە. سلێمان تۆ بە دڵسۆزی منیش و خۆیشی ئەزانێ. هەستە تا کەناڕوێم بۆ بچۆ، بە سلێمانئاغا بڵێ: ئەو پیاوەی وەثمانئاغایە دەرکا. منیش فەرموودەی ئەوم نەشکاند، چوومە کەناروێ. بە خەڵوەت زۆر لەگەڵ سلێمانئاغا خەریکبووم، بێهوودە بوو. ئیتر نەگەڕامەوە شیوەکەڵ، هاتمەوە سیتەک. دوای ئەوە عەلیڕەضاپاشای موتەصەڕیفی سولەیمانی، بۆ تەرغیباتی ئیحالەی ئەعشار هاتبووە سیتەک. شێخ مصطەفای نەقیب و شێخ محەمەدی موفتیی هێنابوو. شێخ محەمەد طەرەفداری شیوەکەڵی بوو، شێخ مصطەفایش دۆستی بەڕاستیی پشدەری بوو. کوڕانی ڕەسووڵئاغا بە سێصەد تفەنگەوە هاتبوونە سیتەک. وەثمانئاغایش تەنها پیاوێکی هێنابوو، ئەحلان. لە مەجلیسدا لەسەر ئیلتیزامی ئالان چەم و چەمکاری و قصەی بەرز و نزم لە طەرەف سلێمانئاغاوە کرا و عەلیڕەضاپاشا" هیچی نەگوت، نەقیبیش ئیشارەتی وەثمانئاغای کرد، هەڵسا سواربوو، ڕۆیی. مەظەننە سلێمانئاغا گوتبووی شوێنی کەون، ڕێی پێ بگرن. تۆفیقبەگی مەڕحووم، باوکی "ئەحمەدبەگ" و حەمەعەلیبەگی برای لە سیتەک بوون، چونکە قادرپاشای مامیان قائیمەقام بوو. تۆفیقبەگ ئەمەی بیستبوو، ئەسپێکی شێتی بوو کە سەلیمئاغای خاڵی دابوویێ و ئەسپێکی وای لێ دەرچوو، لە بەمبا شەصتهەزار ڕووپیەی کرد. سواری ئەو ئەسپە بووبوو، حەمەعەلیبەگیش لە پشتەوە، بە بەر ساباتی شیوەکەڵیاندا تێپەڕی و بەدەنگێکی بەرز بانگی کرد: دەڵێن ناردووتانە ڕێ بە خاڵم بگرن، هەرچی پەشێمان بێتەوە، چوارپەلی ئەم ئەسپە بە ... ژنی." هەموو مووی بەدەنی ڕاستبووبوو. ئیتر تێپەڕی، چوو بەشوێن وەثمانئاغادا. خوا حەقە، شێخ مصطەفای نەقیبیش دەستەسوارێکی مەندمیی ئازای هەمەوەندی لەگەڵ بوو، ئەویش نادرنی شوێن تۆفیقبەگ و حەمەعەلیبەگ کەوتن. عەلیڕەضاپاشایش لە ترسانا بەندنەبوو، لە هەڕووتەوە گەڕایەوە شار، بەڵام شیوەکەڵی ئیتر هیچیان نەگوت و وەثمانئاغا ڕۆیی، چووە پشدەر.

(ژین، ژمارە ٦٣٢، ساڵی ١٥، پێنجشەمە، ٣ی تەمووزی ١٩٤١، ل٣؛ ژمارە ٦٣٣، ساڵی ١٥، پێنجشەمە، ١٠ی تەمووزی ١٩٤١، ل٤؛ ژمارە ژمارە ٦٣٤، ساڵی ١٥، پێنجشەمە، ١٧ی تەمووزی ١٩٤١، ل٣.)

هەرجارەی هونەرمەندێکی پێشمەرگە

ڕێبوار سەعید

سالی ١٩٦٢ لە شاری تەوێلە لەدایک بووە

سالی ١٩٨٥ بووە بە پێشمەرگە لە ئیعلامی مەرکەزی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە بەرگەئو وەک نوسەرو مۆنتێرو دیزاینی هونەری بلاوکراوەکانی شۆڕش کاری کردوە.ئەندامی دامەزرێنەری گۆڤاری کلتورو گۆڤاری ڕەنگالەبوە.تاسالی ١٩٩٠ بۆ یادی هەڵەبجە چۆتە فەرەنساو پاشان بەریتانیا.

کۆلیژی هونەری لە زانکۆی میدل سیکس لەندەن تەواوکردووە 1997.

بروانامەی ماستەری لە زانکۆی میدل سیکس لە لەندەن وەرگرتووە 1999.

بروانامەی دکتۆرای لە بواری هونەردا لە زانکۆی میدل سیکس لە لەندەن وەرگرتووە 2012.

پلەی زانستی پرۆفیسۆری یاریدەدەری وەرگرتوە لە زانکۆی سلێمانی2017

ئێستا ڕاگری کۆلیجی هونەرە جوانەکانی زانکۆی سلیمانیە.

سەرۆکی بۆردی مۆزەخانەی هونەری هاوچەرخی سلیمانیە

خاوەنی ٣٠ پیشانگەی تایبەتییەو لەگەڵ زیاد لە ٧٥ پێشانگای هاوبەش لە ناو وڵات و لە دەرەوەی وڵات

دیوانی شیعر و هێلکاری لەگەڵ ٣ کتێبی لێکۆڵینەوەی هونەری بە زمانی کوردی و فەرەنسی و ئینگلیزی ٤ بلاوکردۆتەوە لە فەرەنسا و بەریتانیا و کوردستان

یادنامە

بلاوکراوەیەکی کوردیی ناوبەناوە، یادەوەری و یاداشتی جەنگاوەر و کەسایەتییە کوردستانییەکان دەگێڕێتەوە، بەشێوەی ئەلکترۆنی لە هۆڵەندا بلاودەبێتەوە.

YADNAMA

سەرپەشتیار: سەرکەوت محەمەد فەتاح (جیهاز)

E–mail : sarkawt_47@hotmail.com

سکرتێری نوسین: سەپان حەسەن

HOLLAND –Amsterdam

Mob& Viber& WhatsApp: +31615852703